

Alkoholilaki- esityksestä

Nykyisin voimassa oleva alkoholilaki on vuodelta 1968, ja samana vuonna säädettiin myös laki keskioluesta. Molempia lakeja on sovellettu yli 16 vuotta, jona aikana niihin on tehty joitakin yksityiskohtia koskevia muutoksia.

Viime vuoden marraskuun 30. päivänä hallitus antoi eduskunnalle esitykset alkoholilain ja keskiolulain muuttamisesta. Lisäksi se esittää lakia alkoholiolojen kehitystä koskevan kertomuksen antamisesta eduskunnalle ja sanamuotoa koskevaa muutosta raittustyölakiin.

”Rajoittavaa alkoholipolitiikkaa”

Hallitus katsoo lakiesitysten perusteluissa, että on ”välttämättömä noudattaa rajoittavaa alkoholipolitiikkaa haittavaikutusten pitämiseksi kohtuullisella tasolla”. Perusteluna tälle todetaan, että 60-luvun lopulla ja 70-luvun alkupuolella alkoholin kulutuksessa tapahtunut voimakas kasvu heijastuu alkoholihaittojen määrässä lähivuosina ja että kulutus näyttää olevan kääntymässä kasvuun.

”Epättydyttävät tulokset alkoholin kulutuksen ja alkoholihaittojen kasvun hillitsemisessä” ovat hallituksen mukaan ”osaksi johtuneet epätarkoituksenmukaisista alkoholihallinnollisista ratkaisuista”. Tämän vuoksi tulee pa-

neutua organisaatioiden kehittämiseen niin, että ”niitä voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti käyttää asetettujen alkoholipoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi”.

Tältä pohjalta hallitus on päättänyt muutosesityksiin, joista tärkeimmät koskevat Alkon hallintoa, eduskunnalle vuosittain annettavaa alkoholipoliittista kertomusta, valvontaa ja tarkastustoimintaa sekä itsepalvelua alkoholin jakelussa ja anniskelussa.

Muutoksia Alkon hallintoon

Alkon hallintoneuvostossa on nykyisin 9 varsinaista ja 3 varajäsentä. Sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus hallintoneuvoston kokouksissa samoin kuin johtokunnassa.

Hallitus esittää, että sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön edustajista tulisi hallintoneuvoston varsinaisia jäseniä ja että heille nimettäisiin henkilökohtaiset varajäsenet ja että hallintoneuvoston jäsenmäärää lisättäisiin vastaavasti. Johtokunnan osalta käytäntö säilyisi entisellään.

Nykyisin johtajistolle kuuluva kotimaassa valmistettavan alkoholijuoman ja väkiviinan valmistuskorvauksen määrästä tai sen määräytymisperusteista päättäminen siirrettäisiin hallintoneuvostolle.

Lisäksi esitetään lakiin otettavaksi säännös, jonka mukaan Alkon tilintarkastajista yhden tulee olla Keskuskauppakamarin hyväksymä.

Ei Alkon, vaan valtioneuvoston kertomus

Nykyisin voimassa olevan alkoholilain mukaan Alkon hallintoneuvosto antaa vuosittain eduskunnalle kertomuksen alkoholiolojen kehityksestä.

Tätä käytäntöä esitetään muutettavaksi niin, että Alkon sijasta kertomuksen antaisi valtioneuvosto. Kertomuksen valmistelu olisi sosiaali- ja terveysministeriön — käytännössä sen raittius- ja alkoholiasiain osaston — tehtävä. Perusteluksi hallitus esittää tarpeen saada nykyistä kattavampi selvitys alkoholihaittojen kehityksestä ja alkoholipoliittisten toimien toteutuksesta.

Valvonta kunnilta lääninhallituksille

Suomessa on tällä hetkellä n. 350 kunnallisen alkoholitarkastajan virkaa, joista 6 on päävirkoja ja muut sivutoimisia. Hallitus esittää, että kunnallisten alkoholitarkastajien järjestelmästä luovuttaisiin ja tehtävät siirrettäisiin lääninhallituksille, joihin palkattaisiin päätoimisia tarkastajia. Kunnalliseen tarkastukseen nykyisin käytettävillä varoilla lääninhallituksiin saataisiin n. 40 tarkastajaa. Tarkastus koskisi myös keskiolutkuntia.

Lääninhallitusten asema korostuisi muutoinkin, jos hallituksen esitys hyväksytään. Alkon hallintoneuvosto ei enää voisi yksin päättää anniskeluoikeuden peruuttamisesta tai rajoittamisesta, vaan sen olisi kuultava ensin lääninhallitusta. Lääninhallitukselle puolestaan tulisi oikeus Al-

koa kuultuaan kieltää anniskelu määräajaksi tai rajoittaa sitä. Molemmissa tapauksissa olisi kuultava myös anniskeluvoimien haltijaa. Vastaavat säännökset tulisivat myös keskiolutlakiin ja koskisivat sekä keskioluen myyntiä että anniskelua.

Määräaikaisia lupia

Ennen vuotta 1969 voimassa olleen väkijuomalain mukaan alkoholin valmistus- ja anniskeluvoimien myönnettiin määräajaksi, mutta alkoholilain perusteella ne ovat voimassa toistaiseksi. Nyt hallitus esittää lainmuutoksia, jotka tekisivät mahdolliseksi myöntää oikeudet myös määräajaksi, anniskelun — myös keskioluen — osalta enintään viideksi vuodeksi.

Anniskelulupia myöntäessään Alkon on tullut anniskelupaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kuulla kunnanhallituksia, mutta hallituksen esitys laajentaisi kuulemisvelvollisuuden koskemaan myös anniskeluvoimien laajuttamista. Tämä koskisi myös tapauksia, joissa aikaisemmin myönnettyjä anniskeluvoimien laajennetaan.

Lainmuutoksen myötä Alkon hallintoneuvosto saisi oikeuden rajoittaa keskioluen myyntiaikaa vähittäiskaupassa. Nykyiset rajoitukset perustuvat Alkon ja Kaupan keskusvaliokunnan yhteiseen suositukseen.

Rajoituksia itsepalveluun, lisää valvontaa

Hallitus haluaa rajoittaa itsepalvelua sekä alkoholin myynnissä että anniskelussa ja viittaa perusteluna alkoholikomitean kannanottoihin. Se esittää alkoholilakiin säännöstä, jonka mukaan vähittäismyyntiä voidaan vain ”erityisistä syistä” harjoittaa itsepalvelujärjestelyin. Anniskelussa itsepalvelu olisi sallittua, jos ”teho-

kas valvonta anniskelupaikassa on mahdollista”. Aikaisemmin ei laissa ollut asiasta mitään mainintaa.

Lakiesitys korostaa asiakkaiden valvontaa sekä alkoholiliiketoiminnassa että ravintoloissa. Lakiin on otettu säännös, jossa todetaan anniskelun harjoittamisen edellyttävän riittävää määrää ammattitaitoista henkilökuntaa. Anniskelupaikan vastaavaa hoitajaa koskevaan pykälään esitetään uutta momenttia, jonka mukaan ”vastaava hoitaja ja hänen sijaisensa tulee vapauttaa riittävässä määrin muista tehtävistä anniskelun valvontaan”.

Anniskelu klo 11:stä lähtien

Nykyisin voimassa olevan lain mukaan saa alkoholia olutta lukuun ottamatta tarjoilla ravintoloissa klo 12:sta lähtien; olutta saa anniskella klo 9:stä lähtien Alkon mahdollisesti määräämin rajoituksin. Alkolla on lisäksi mahdollisuus antaa poikkeuksellisesti lupa anniskelun aloittamiseen ennen klo 12:ta.

Hallitus esittää anniskelun aloittamista aiennettavaksi tunnilla ja perustelee sitä lounasajan alkamisella jo klo 11.

Muita muutosesityksiä

Edellä on käsitelty alkoholilain ja keskiolutlain tärkeimpiä muutosesityksiä. Niiden lisäksi hallitus esittää tehtäväksi lakeihin myös tukun muita muutoksia, joiden merkitys on kuitenkin vähäisempi.

Vastaisuudessa ilmoitettaisiin alkoholijuomien alkoholipitoisuus painoprosenttien sijasta tilavuusprosentteina.

Alkon myymälöiden asiakkaiden tulisi vaadittaessa todistaa henkilöllisyytensä viranomaisen antamalla todistuksella, josta luotettavasti käy selville asiakkaan henkilöllisyyden.

Ravintolan vastaavan hoitajan hyväksymisessä lääninhallituksen tulisi Alkon lisäksi kuulla myös poliisipiirin päällikköä.

Tanssia ja erilaista ohjelmaa olisi mahdollisuus järjestää muisakin ravintoloissa kuin ensimmäisen luokan ravintoloissa poliisipiirin päällikön luvalla. Nykyisin luvat myöntää lääninhallitus.

Alkoholilaki ja keskiolutlaki mahdollistaisivat vastaisuudessa anniskelussa alkoholijuomista — samoin keskioluesta vähittäismyynnissä — veloitetun ylihinnan perimisen valtiolle. Nykyisin tällainen ehto sisältyy ravintoloiden anniskelusopimuksiin, mutta keskioluen osalta siitä ei ole mitään säännöksiä.

Keskiolutlakiin esitetään otettavaksi säännös, joka kieltää keskioluen myymisen velaksi. Alkolla olisi kuitenkin mahdollisuus antaa asiasta poikkeusmääräyksiä. Nykyisin velaksimyynnin kieltäminen perustuu Alkon hallintoneuvoston päätökseen.

Hallituksen esitykseen sisältyy myös joukko säännösten täsmennyksiä ja sanamuotojen korjauksia.

Esityksellä on myös kriminaalipoliittista ulottuvuutta. Lakiin esitetään otettavaksi erillinen säännös alkoholin välittämisestä ilman korvausta henkilölle, jolle alkoholia ei saa myydä. Tällaisessa tapauksessa enimmäisrangaistus olisi 6 kuukautta vankeutta, mikä mahdollistaisi tapauksen käsittelyn rangaistusmääräysasi-ana. Nykyisen lain mukaan tällaisetkin tapaukset on tullut viedä tuomioistuimen käsiteltäviksi. Alkoholin välittämisestä palkkiota vastaan olisi enimmäisrangaistuksena edelleenkin 2 vuotta vankeutta.

Periaatteellisesti tärkeämpi on keskiolutlakiin esitetty uusi säännös, jonka mukaan myös keskioluen osalta sovellettaisiin alkoholilain 99. pykälää, joka kieltää alkoholin nauttimisen yleisellä

paikalla. Hallitus perustelee tätä sillä, että nykyisin ”henkilöä, joka nauttii yleisellä paikalla keskiolutta, ei voida alkoholilain eikä keskioluesta annetun lain nojalla asettaa syytteeseen teosta”.

Voimaan vuoden 1986 alusta

Jos eduskunta hyväksyy hallituksen esitykset, ehdotetut muutokset tulisivat voimaan vuoden 1986 alusta. Eduskunta kokounee uusille valtiopäiville helmikuussa ja saanee pian sen jälkeen alkoholilain ja keskiolutlain muutosesitykset käsiteltäväkseen.

Jorma Hentilä

Konferenssi hoitojärjestelmien kehityksestä

Lokakuun lopulla pidettiin Lidingössä, Tukholman naapurissa, konferenssi alkoholiongelmien yhteiskunnallisista ratkaisuyrityksistä ja hoitojärjestelmien kehityksestä. Järjestäjänä oli International Group for Comparative Alcohol Studies (IGCAS). Konkreettisista järjestelyistä vastasi Kettil Bruunin johtama tutkimushanke Studier i svensk alkoholpolitik. Osanottajia oli isäntien lisäksi Englannista, Espanjasta, Italiasta, Itävallasta, Kanadasta, Puolasta, Skotlannista, Suomesta, Sveitsistä ja Yhdysvalloista.

Kokouksessa oli (ainakin) kahden tyyppisiä esitelmiä. Toinen osa toi ikään kuin uusia maita niiden seitsemän joukkoon, joiden yleistä alkoholipolitiikkaa pari vuotta sitten valmistunut kansainvälinen projekti selvitti (Alcohol, Society, and the State). Leif Lenken Ruotsia käsittelevä tutkimus pyrki otsikkoa myöten esittämään tälle tutkimukselle vertailu-

kelpoisia tietoja. Robin Roomin esitys käsitteli Australian alkoholiongelmien historiaa. Amedeo Cottino selvitteli Italian alkoholikysymyksen muotoutumista tieteen ja politiikan välissä. Pedro Quiros Corujo esitti laajan tutkimuksen alkoholista ja alkoholismista Espanjassa.

Toinen osa esitelmistä käsitteli nimenomaisemmin hoito- ja huoltojärjestelmiä, toiset historiaan, toiset nykypäivään keskittyen. Patrick McLaughlin selvitteli, miten juopumukseen suhtautuminen on Skotlannissa muuttaman sadan vuoden kuluessa kehittänyt kirkollisen oikeusistuinten moraalista ojennuksesta ja avoimesta rangaistuksesta lähestymistapaan, jossa vedotaan sairaustilan hoitamiseen. George Bretherton, historioitsija New Jerseyä, esitti tutkimuksen Irlannin juoppojen ojennuslaitoksista 1899—1920. Niissä, samoin kuin Skotlannin vastaavissa laitoksissa, on se kiinnostava piirre, että suurin osa niiden asukkaista oli naisia.

Pia Rosenqvist ja Jukka-Pekka Takala vertasivat Ruotsin ja Suomen alkoholistolainsäädännön varhaisvaiheita. Ruotsi oli paljossa Suomelle esikuva, mutta keskustelussa arveltiin, että Ruotsinkin valtiolliset alkoholihuolto-otat syntyivät kansainvälisesti ottaen suhteellisen myöhään. Monissa anglosaksisissa maissa ensimmäiset lakisäätöiset parantolat ja muut alkoholistolaitokset syntyivät jo viime vuosisadan puolella, mutta Ruotsissa vasta 1916 ja Suomessa yli 20 vuotta myöhemmin. Uusi piirre näiden maiden ratkaisuihin oli ilmeisesti alkoholihuollon kiinteä kytkeminen köyhäinhuoltojärjestelmään.

Puolassa on vuonna 1982 säädetty uusi laki ”raittiuskasvatuksesta ja alkoholismista vastustamisesta”, joka — Ignacy Waldin ja Jacek Moscalewiczin esitelmän

luonnehdinnan mukaan — poistaa pakkohoidon käsitteen mutta asettaa sen sijaan velvollisuuden alistua hoitoon. Aikaisemmassa järjestelmässä terveyspalvelut olivat pakkojärjestelmän osa. Nyt ne eivät periaatteessa tee eroa vapaaehtoisen ja hoitoon velvoitetun potilaan välillä. Velvoitteen luominen ja valvonta on tuomioistuimen ja mahdollisen valvojan asia.

Goeffrey Huntin ja J. Mellorin esityksessä raportoitii käynnissä olevasta, osallistuvaan havainnointiin perustuvasta tutkimuksesta kolmessa englantilaisessa alkoholismihoidoisyksikössä. Kiinnostava paradoksi oli, että sosiaalilähtöön orientoituneen yksikön henkilökunta piti tärkeänä alkoholismia käsittelemistä sairaudeksi, kun taas lääkinällisemmin suuntautuneet yksiköt pitivät kysymystä vähäarvoisempaan.

Connie Weisner esitti alustavia tuloksia kyselystä, joka tehtiin 600 asiakkaalle 14 hoitoyksikössä yhdessä Kalifornian piirikunnassa. Siinä pyrittiin muun muassa selvittämään, eroavatko uudet, tuomioistuimien hoitoon ohjaamat asiakkaat perinteisistä asiakkaista. Tulokset viittaavat siihen, että perinteinen asiakasryhmä, heikoimmassa asemassa olevat juopot, on syrjäytynyt tai syrjäytymässä hoitopaikoista ja että heidän tilalleen on tullut hyvätuloisia rattijuoppoja. Lähes puolet otoksen puolimatkatien asiakkaista oli moninkertaisia rattijuoppoja, joilla oli varaa maksaa hoitomaksut itse. Muutokset ovat johtuneet ensi sijassa hoitoyksiköiden ulkopuolella tapahtuneista lainsäädännöllisistä ja muista yhteiskunnallisista muutoksista. Weisner kysyy huolestuneena, mitä vanhoille asiakkaille on tapahtunut. Hajatiedot viittaavat siihen, että entistä useammat heistä ovat kadulla, putkassa tai ovat lähteneet pois piirikunnasta.

Skid-row-juoppoihin kohdis-